УДК 802.0-54/56

МОРФОЛОГІЧНІ, СИНТАКСИЧНІ ТА СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУБСТАНТИВНИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ ТИПУ N + N В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Семікіна О.Л., аспірант

Запорізький державний університет

Стаття присвячена одній з недостатньо вивчених проблем англійського синтаксису – лінгвістичним особливостям субстантивних словосполучень типу N + N. Одна із проблем, на думку автора, полягає у визначенні частиномовного статусу першого компоненту. Стаття являє собою огляд літературних джерел, присвячених дослідженню цієї проблеми. Автор розглядає питання семантичних відносин компонентів, частотності вживання конструкції, її продуктивності та ролі у створенні мовного стандарту, констатує, що словосполучення типу N + N є одним із засобів компресії тексту на синтаксичному рівні.

Ключові слова: субстантивні словосполучення, компресія тексту, частиномовний статус, семантична структура, мовні кліше,принцип економії мовних одиниць.

Семикина Е.Л. МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ, СИНТАКСИЧЕСКИЕ И СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ СУБСТАНТИВНЫХ СЛОВОСОЧЕТАНИЙ ТИПА N + N В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ / Запорожский государственный университет, Украина

Статья посвящена одной из недостаточно изученных проблем английского синтаксиса – лингвистическим особенностям субстантивных словосочетаний типа N + N. Одна из проблем, по мнению автора, состоит в определении частиречного статуса первого компонента. Статья представляет собой обзор литературных источников, посвященных исследованию этой проблемы. Автор рассматривает вопрос семантических отношений компонентов, частотности употребления конструкции, ее производительности и роли в создании языкового стандарта, констатирует, что словосочетания типа N + N являются одним из средств компрессии текста на синтаксическом уровне.

Ключевые слова: субстантивные словосочетания, компрессия текста, частиречный статус, семантическая структура, языковые клише,принцип экономии языковых единиц.

Semikina O.L. MORPHOLOGICAL, SYNTACTIC AND SEMANTIC PECULIARITIESOF SUBSTANTIVE N + N WORD COMBINATIONS IN THE ENGLISH LANGUAGE / Zaporizhzhya state university, Ukraine.

The article is devoted to one of insufficiently studied problems of English syntax - to linguistic peculiarities of substantive N + N word combinations. In author's view one of the problems consists in the determination of the part-of-speech status of the first component. The article is a review of the literary sources devoted to the investigation of the problem. The author pays attention to the question of semantic relations of the components, frequency of the construction usage, its productivity and role in creating of the language standard, ascertains that N + N word combinations are one of the means of text compression in the syntactic level.

Key words: substantive word combinations, text compression, part of speech status, semantic structure, language cliché, principle of economizing of language units.

Аналітична будова сучасної англійської мови з її надзвичайно бідною системою флексій та доволі жорстким порядком слів у реченні зумовила цілий ряд специфічних особливостей у засобах вираження зв'язку слів у словосполученні та реченні. Однією з таких особливостей є здатність іменника сполучуватись з іменником та виконувати відносно до нього функцію препозитивного означення. Це явище являє інтерес для дослідника в першу чергу тому, що сполучення двох іменників у загальному відмінку є особливістю англійської мови і не є властивим іншим германським мовам [1;26]. Вивчаючи синтаксичну будову англійського словосполучення В. В. Бурлакова констатує, що англійські та американські лінгвісти приділяли багато уваги вивченню семантичних, синтаксичних та морфологічних особливостей словосполучень типу N+N (Вайтхолл, Робертс, Хілл, Александер та ін.) [2;57]. Але ряд питань залишається недостатньо вивченим. Серед них питання про частиномовний статус першого компонента.

Оскільки словосполучення N+N характеризуються підрядним зв'язком компонентів з фіксованою позицією елементів, при якій перший іменник завжди виступає в ролі означення, а другий – у ролі того, що означається (bedside table, November night, coat pocket), виникає природне питання: вважати перший компонент іменником чи прикметником.

Граматичними ознаками субстантивності в різних мовах можуть виступати рід, артикль, число, відмінок. Як відомо, у процесі еволюції англійський іменник втратив морфологічні ознаки граматичної категорії роду. Артикль не є надійним покажчиком іменника із-за можливості його дистантного розташування: якщо іменник має означення, артикль завжди знаходиться перед означенням, незалежно від того, якою частиною мови воно виступає. Числова форма першого компоненту не може бути критерієм його "іменниковості" оскільки у переважній більшості випадків він вживається у формі однини. Виняток становлять іменники pluralia tantum. Наприклад: picture gallery, an eye test, a train journey, a sports shop, customs regulations, clothes rack, a goods train, systems management, an arms dealer [3;187]. Щодо відмінка, то обидва компоненти у словосполученні N + N вживаються в загальному відмінку, який не має позитивного морфологічного оформлення.

Відсутність чітких критеріїв субстантивності породжує розбіжності у трактовці різними лінгвістами частиномовного статусу першого компоненту словосполучень N + N. Так, наприклад, The Heritage Dictionary of the English Language поєднує в одній словарній статті іменник stone та прикметник stone, пояснюючи, що_останній означає made of stone, ілюструючи це словосполученням stone wall [4; 118]. Цей приклад, що став хрестоматійним, не є винятковим. В англійській мові існує велика кількість іменників які важко диференціювати від прикметників тільки за формальними ознаками. Порівняння словарних статей різних словників підтверджує відсутність єдиної думки щодо частиномовного статусу ряду іменників. У Cambridge International Dictionary of English слово sports трактується як прикметник, що означає те, що має відношення до спорту, наприклад, sports equipment, sports day [5;1396]. В Oxford Dictionary and Thesaurus подається тільки іменник sport і нема статті, присвяченій слову sports. У той же час при ілюструванні вживання використовується слово sports у таких словосполученнях як spots winter, spots car, spots jacket [6;1508].

Можна констатувати, що серед науковців нема одностайності не тільки у питанні визначення частиномовного статусу першого компоненту, але й у критеріях трактування конструкції N+N як словосполучення або як складного слова. Функціонуючи у мові та мовленні як семантично єдине ціле, моделі N+N розглядаються деякими лінгвістами як складні слова. Так, у словнику А. Хорнбі слова arm-chair та dish-cloth подаються як складні слова, що пишуться через дефіс, а Р. Кверк, будучи прихильником стягненого написання, вважає складними словами book review, crime report, office management [3;118] Серед лінгвістів, що розглядають дану конструкцію як складне слово, - А.Дж. Томсон, А.В. Мартіне (winter clothes, petrol tank, church bell, etc.) [7; 31]. Л.Дж. Александер наводить такі приклади складних слів: teak cupboard, gold watch [8;86]. На відміну від них В.В.Бурлакова підтримує точку зору Робертса та Хілла, які вважають такі утворення словосполученнями [2;61]. Оскільки трактування структури N + N не має чітких критеріїв, у своїй роботі ми будемо керуватись орфографічним принципом.

Питання семантичної структури субстантивних словосполучень типу N + N розглядалось у ряді робіт вітчизняних та зарубіжних авторів. Так, наприклад, Л.Б.Юшина стверджує, що атрибутивна конструкція N+N характеризується набагато більшою семантичною ємкістю в порівнянні із субстантивними словосполученнями з прийменником of або з формантою 's [9;6].

Значення субстантивного словосполучення з препозиційним атрибутом, на думку Р.Кверка, може відповідати значенню словосполучення з прийменником of (his life story = story of his life) або деяким іншим словосполученням з прийменниками (a war story = a story about war, an arm chair = a chair with arms, a dish cloth = a cloth for dish) [4;118]. Аналіз відповідностей безприйменникових субстантивних словосполучень прийменниковим надає Дж. Іствуд в Oxford Guide to English Grammar.

Словосполучення з прийменником for:

A cricket ball – a ball for cricket

Oil can – a can for holding oil

Словосполучення з прийменником about:

A gardening book - a book about gardening

A computer magazine - a magazine about computers:

Словосполучення, що відповідають підрядним реченням:

A chess player – someone who plays chess

A concrete mixer - a machine that mixes concrete

Словосполучення з прийменником in, що відносяться як до часу так і до простору:

A summer holiday – a holiday in summer

A country cottage = a cottage in the country

Словосполучення, що мають значення “зроблений із”:

A plastic bag = a bag made of plastic

A glass vase = vase made of glass

Словосполучення з прийменником of:

The oven door = the door of the oven

Factory chimneys = the chimneys of the factory

Цікаві семантичні відносини спостерігаються у словосполученнях, в яких зміна граматичної структури спричиняє семантичні зміни

A milk bottle = a bottle for milk

A bottle of milk = a bottle full of milk

A wine glass = a glass for wine

A glass of wine = a glass full of wine [3; 187]

Вивчаючи семантичні відносини між компонентами даної моделі, В.В.Бурлакова доходить висновку, що другий елемент, як правило, виражає більш загальне поняття, а перший – це поняття звужує, деталізує. Наприклад: blood test, mother figure, February frost. [1;26]

А.Дж. Томсон і А.В. Мартіне вважають, що перший компонент структури може вказувати на:

місце знаходження другого:city street, corner shop, country lane

належність предмета або явища, вираженого другим іменником, предмету або явищу, вираженому першим або на те, що другий компонент є складовою частиною першого college library, picture frame, garden gate

-матеріал, з якого зроблено предмет: steel door, rope ladder, silk shirt

час, коли має місце подія або явище, що виражається другим компонентом summer holiday, November fogs, Sunday paper

призначення другого: reading lamp, golf club; skating rink

те, що має відношення або якимось чином пов’язано з другим: detective/ murder/ mistery/ ghost/ horror/ spy story [6;32]

У деяких випадках відносини між компонентами структури можуть змінюватись при заміні одного компонента на інший такого ж підкласу (alligator shoes – туфлі із шкіри крокодила, horse shoes – підкови)[3;187].

Спірним є ствердження В. В. Бурлакової, що імена власні можуть входити до складу підрядних груп тільки у складі моделі N’s + N, тобто коли підрядний іменник виступає у формі родового відмінка [1;27]. Проте в процесі дослідження літературних джерел нами було виявлено ряд словосполучень, в яких перший компонент вистуає в загальному відмінку:Oedipus complex, Nick person, Boston globe, the Leo frown, the Thurlow family, Preston sisters [10;6-18].

М. Суон приходить до цікавого висновку, що структура N + N вживається для опису добре відомих предметів та явищ повсякденного життя. В інших випадках перевага надається словосполученню з прийменником of:

a war film, but a film about a dog (not a dog film)

a history book, but a book about violin (not a violin book)[5;63]

Частотність вживання конструкцій N+N, де перший компонент вживається в ролі означення, поширюється в сучасних британському та американському варіантах англійської мови. Про це свідчить вживання їх у різних шарах лексики: розмовному, діловому, жаргоні, у мові реклами, у газетних текстах, особливо заголовках [11;45],

Двокомпонентні субстантивні словосполучення є одним із засобів прояву компресії тексту на синтаксичному рівні, сприяють його сконденсованості, семантичній насиченості, що викликано необхідністю подати якнайбільше інформації і є характерним для текстів суспільно-політичного змісту, сприяють концентрації іменникових компонентів, роблячи текст інформаційно містким.

Субстантивні словосполучення типу N+N відіграють важливу роль у створенні стандарту. Це пов'язано з дією принципу економії мовних одиниць. Стандартизація полягає в створенні штампів та кліше для використання в тексті (acid heads, flower children, generation gap) [12;76 - 80].

Цікаво, що англійські субстантивні структури типу N + N запозичуються європейськими мовами, зокрема німецькою. При адаптації таких конструкцій відбувається перетворення англійських словосполучень на німецькі складні слова у відповідності з особливостями німецького словотворення: die Leasing-Variante, das Finanzleasing, der Investmenttrust. Заслуговує уваги той факт, що асиміляція виявляється у комбінуванні англійських та німецьких коренів: Zielmarketing, Internet-Buchhandlung (13;78).

Отже, викладене вище свідчить про те, що проблема двокомпонентного субстантивного словосполучення типу N + N залишається актуальною і заслуговує на більш детальне дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурлакова В. В. Синтаксические структуры современного английского языка. М.: Просвещение, 1984. – 112 с.
2. Burlakova V.V. Contribution of English and American Linguists to the Theory of Phrase. – M.: Просвещение, 1984. – 103 с.
3. Eastwood J. Oxford Guide to English Grammar. - Oxford University Press, 1996. – 446 p.
4. Arnold I.V. The English Word. – M.: Высшая школа, 1986. – 295 с.
5. Cambridge International Dictionary of English. – Cambridge University Press, 1995. – 1774 p.
6. Oxford Dictionary and Thesaurus. - Oxford University Press, 1996. – 1892 p.
7. Thomson A.J. Martinet A.V.. A Practical English Grammar. - Oxford University Press. 1986. – 486 p.
8. Alexander L.J. Longman English Grammar Practice for Intermediate Students. Addison Wesley Longman Ltd., Longman Ggoup UK Ltd, 1990 – 348 p.
9. Юшина Л. Б. Структурно-семантические особенности словосочетаний, образованных по модели «сущ. + сущ.» в современном английском языке. Автореф. дис… канд. филол. наук Львов 1971. – 27 с.
10. Blake C. Second wives. - Sidney. Simon & Schuster Inc. 1997. – 392 p.
11. Зацний Ю.А., Литвак С.Я. Зближення британського й американського варіантів англійської мови на граматичному рівні // Іноземна філологія. Республіканський міжвідомчий збірник. - Вип. 89.- 1988. – 116с.
12. Крупнов В.Н. В творческой лаборатории переводчика: Очерки по профессиональному переводу. – М.: Международные отношения, 1976. – 190с.
13. Лісогуб Л.І. Лексико-семантична адаптація англіцизмів і американізмів у сучасній німецькій мові (на матеріалі економічної терміносистеми) // Вісник Запорізького державного університету. Філологічні науки.- 2001 - № 4 - С. 77 – 81.